

Riktlinje för visselblåsning

Götene kommun

Antagen av Ledningsgruppen 2022-06-07

Serviceenheten, sektor Ledning och stöd

Götene kommun

Innehåll

Bakgrund	3
Vad är en visselblåsning?	3
Vem kan visselblåsa?.....	3
Skydd för visselblåsare enligt visselblåsarlagen	4
Skydd i form av ansvarsfrihet	4
Skydd mot hindrande åtgärder och repressalier	4
Hur rapporterar man om en visselblåsning?.....	4
Intern rapporteringskanal	5
Extern rapporteringskanal	5
Utredning av visselblåsningar	5
Olika utredningsalternativ	6
Sekretess och konfidentialitet.....	6
Diarieföring och arkivering.....	6
Referenslista	Fel! Bokmärket är inte definierat.

Bakgrund

I syfte att skydda personer som rapporterar om missförhållanden har en ny visselblåsarlag, Lag 2021:890 om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden, börjat gälla. I denna riktlinje kallas lagen Visselblåsarlagen.

Lagstiftningen reglerar i huvudsak skydd för visselblåsare och ställer krav på att verksamhetsutövare med mer än 250 anställda från och med 2022-07-17 ska ordna interna rapporteringskanaler för visselblåsning. Dessa kanaler ska vara självständiga och oberoende.

Den nya visselblåsarlagen tillkom efter att EU antagit det så kallade visselblåsardirektivet (2019/1937/EU) i oktober 2019.

Vad är en visselblåsning?

Ett visselblåsarärende kännetecknas av att visselblåsaren i ett arbetsrelaterat sammanhang rapporterar om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. Det kan vara till exempel slöseri med allmänna medel, brott mot interna principer (till exempel hållbarhet) som kan ha ett allmänintresse eller ageranden som strider mot EU-rättsakter. Det kan även vara brottsliga handlingar och brott mot myndighetsföreskrifter eller skydd för liv, hälsa och miljö.

I visselblåsardirektivet (2019/1937/EU), artikel 2.1 a, har följande områden ansetts vara av betydelse för samhället i stort och för medborgarna. Av det följer att missförhållanden inom just dessa utpekade områden särskilt omfattas av allmänintresse:

- Offentlig upphandling
- Finansiella tjänster, produkter och marknader, och förhindrande av penningtvätt och finansiering av terrorism
- Produktsäkerhet och produktöverensstämmelse
- Transportsäkerhet
- Strålskydd och kärnsäkerhet
- Livsmedels- och fodersäkerhet, djurs hälsa och välbefinnande
- Folkhälsa
- Konsumentskydd
- Skydd av privatlivet och personuppgifter
- Säkerhet i nätverks- och informationssystem

Vidare ska visselblåsare ha skälig anledning att anta att informationen som ligger till grund för visselblåsningen är sann och ska i princip utgöras av förstahandsinformation. Rapporteringen ska syfta till att man ska kunna komma tillrätta med missförhållandena.

Vem kan visselblåsa?

Visselblåsarlagen ställer krav på att visselblåsning ska ske utifrån information visselblåsaren kommer i kontakt med i ett arbetsrelaterat sammanhang. Detta definieras i lagstiftningen till följande:

- Arbetssökande och arbetstagare
- Volontärarbetare (och sökande)
- Praktikant (och sökande)
- Annan person som utför arbete under verksamhetsutövarens kontroll och ledning (till exempel konsult/inhyrd)
- Egen företagare som söker eller utför uppdrag
- Personer i ett företags styrelse (motsvarande)
- Aktieägare som är verksamma i bolaget
- Personer som har tillhört någon av kategorierna ovan

Skydd för visselblåsare enligt visselblåsarlagen

Skydd i form av ansvarsfrihet

I 2 kap 1 § visselblåsarlagen regleras en viss ansvarsfrihet vid rapportering enligt visselblåsarlagen. Visselblåsaren får inte göras ansvarig för att ha åsidosatt tystnadsplikt, under förutsättning att personen vid rapporteringen hade skälig anledning att anta att rapporteringen av informationen var nödvändig för att avslöja det rapporterade missförhållandet.

Ansvarsfriheten gäller dock inte vid uppsåtligt brott mot så kallad kvalificerad tystnadsplikt såsom känsliga uppgifter inom hälso- och sjukvården eller tystnadsplikt enligt lagen (1971:1 078) om försvarsuppfinningar.

Med kvalificerad tystnadsplikt avses tystnadsplikt som begränsar rätten enligt tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter. Vilka tystnadsplikter som är kvalificerade framgår av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Skydd mot hindrande åtgärder och repressalier

I Visselblåsarlagens 3 kap finns reglering för skydd mot hindrande åtgärder och repressalier för en visselblåsare. En verksamhetsutövare får inte hindra eller försöka hindra rapportering. Likaså är alla former av repressalier förbjudna.

En repressalieåtgärd definieras som en åtgärd eller underlåtenhet som vidtas eller inte vidtas på grund av att den rapporterande personen har rapporterat och som ger upphov till eller kan ge upphov till en skada för den rapporterande personen.

Hur rapporterar man om en visselblåsning?

Visselblåsarlagen ställer krav på att verksamhetsutövaren ska lämna tydlig och lättillgänglig information om hur rapportering ska göras via de interna rapporteringskanalerna och hur rapportering ska göras till behöriga myndigheter via de externa rapporteringskanalerna. Vidare ska tydlig och lättillgänglig information lämnas om meddelarfrihet, ansvarsfrihet samt efterforsknings- och repressalieförbud. I Götene kommun görs detta via kommunens hemsida, www.gotene.se, eller via intranätet.

Intern rapporteringskanal

För visselblåsning via de interna rapporteringskanalerna finns information på kommunens webbplats, www.gotene.se, eller intranätet och görs via den upphandlade leverantören Lantero.

Visselblåsarfunktion via upphandlad leverantör

Götene kommun har tillsammans med tre kommuner i Västra 6 upphandlat företaget Lantero som leverantör och mottagare av visselblåsningar via de interna rapporteringskanalerna. För att visselblåsa kontaktas företaget Lantero. En visselblåsare kan vara anonym.

Vid visselblåsning till Lantero gör leverantören en första bedömning om det rapporterade lever upp till de krav som visselblåsarlagen ställer. Om så är fallet sker avisering till Götene kommun om att ett uppföljningsärende finns.

När ett visselblåsarärende kommer till Götene kommun bedöms det av en utredningsgrupp bestående av kanslistateg, säkerhetssamordnare och HR-chef (berörd sektorschef, jurist, ekonomichef adjungeras vid behov).

Extern rapporteringskanal

Regeringen har utsett ett antal myndigheter som ska kunna ta emot visselblåsningar i de så kallade externa rapporteringskanalerna. Externa rapporteringskanaler är till exempel Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Finansinspektionen, Konkurrensverket, Skatteverket, Naturvårdsverket med flera.

För visselblåsning via externa rapporteringskanaler kontaktas behörig myndighet. För att omfattas av skyddet i visselblåsarlagen krävs att någon av nedanstående alternativa förutsättningar är uppfyllda:

- Visselblåsaren har först rapporterat via intern rapporteringskanal och mottagaren har inte vidtagit skäliga uppföljningsåtgärder.
- Visselblåsaren har skälig anledning att anta att missförhållandena utgör en överhängande risk eller uppenbar fara för liv, hälsa eller säkerhet.
- Visselblåsaren ser en risk för omfattande skada i miljön eller något annat skäl som ger en berättigad anledning att rapportera till myndigheten.
- Visselblåsaren har skälig anledning att anta att en intern rapportering skulle innebära en risk för repressalier.
- Visselblåsaren ser en risk att missförhållandet sannolikt inte skulle avhjälpas på ett effektivt sätt vid en intern rapportering.

Utredning av visselblåsningar

Visselblåsarlagen definierar begreppet uppföljningsärende för att beteckna ett ärende som uppstår genom en rapportering om ett missförhållande.

Uppföljningsärenden kan komma till Götene kommun via de interna rapporteringskanalerna efter att företaget Lantero mottagit visselblåsningen.

Lagstiftningen ställer krav på att utredare av ett uppföljningsärende ska vara saklig och opartisk samt ha kompetens som krävs inom sakområdet. I Götene kommun tar en utredningsgrupp – bestående av kanslistateg, säkerhetssamordnare och HR-chef (berörd sektorchef, jurist, ekonomichef adjungeras vid behov) - emot uppföljningsärenden. Utredningsgruppen tar ställning till beslut om utredning ska ske internt (samt vilka som ska utreda) eller externt. Facklig part kan adjungeras in vid behov. Innan utredning av ett uppföljningsärende påbörjas görs kontroll av jäv.

Olika utredningsalternativ

Utredning av ett uppföljningsärende kan ske antingen via den interna utredningsgruppen eller via extern utredning.

Extern utredning avropas hos företaget Lantero. Rapporten från en extern utredning går till den kommunövergripande utredningsgruppen för beslut om vidare åtgärder.

Sekretess och konfidentialitet

Visselblåsarlagen ställer krav på att endast personer som har utsetts som behöriga eller personer som arbetar vid enheter som har utsetts som behöriga att ta emot, följa upp och lämna återkoppling på rapporter får ha tillgång till personuppgifter som behandlas i ett uppföljningsärende. I Götene kommun är det utsedda funktioner inom utredningsgruppen som behandlar personuppgifterna och ansvarar för att rätt personer får ta del av uppgifterna.

Enligt Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) i 32 kap § 3b och 17 kap § 3b kan sekretess, helt eller delvis, gälla rörande utredning av rapporter om missförhållande. Detta i syfte att skydda rapporterade persons identitet eller om det kan antas att syftet med uppföljningen motverkas om uppgiften röjs.

Diarieföring och arkivering

Diarieföring och arkivering hanteras enligt bestämmelser i Kommunstyrelsens dokumenthanteringsplan.

Referenslista

Sveriges Riksdag, 2021-10-07. *Lag (2021:890) om skydd för personer som rapporterar om missförhållanden*. Arbetsmarknadsdepartementet.